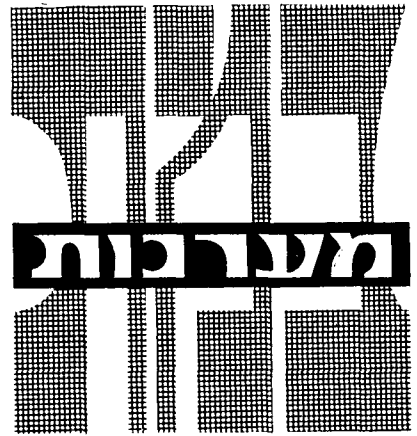

שיעור במולדת

נודמן לי לפני זמן קצר לעלות לירושלים במכוניתו של תייר, בשעה-הגיא, שעה שהחלה המכונית לטפס לבירה, החל זה (שלא היה מבני עמנו) לשאול שאלות, מראה-ה-משוריינים השרופים שלצדי הכביש, אשר נתגלה לנגד עינינו, עורר את סקרנותו, "מה קרה כאן?", ביקש לדעת. "מדוע המשווין מוטל דוקא על צידו השמאלי של הכביש?", הוסיף להכנס לפרטים. "באיזה תאריך הותקפה השיירה? מהיכן באו התוקפים? כמה אבידות היו לכם כאן?" — ולא הרפה ממני. במשך שעה קלה חייב הייתי לענות על שאלותיו הסקרניות. ולא הגיח לי עד שהגעתי למבואות העיר.

אודה ולא אבוש, ככל שגברה סקרנותו ותכפו שאלותיו — הלכתי והסמקתי כאשר לא ידעתי לענות תשובה כהלכתה. זה נעץ בי עיניים תמהות, ולא אמר דבר. ממבטיו הבנתי את שביקש לומר: "אתה, חייל במדים, שלא תדע על בוריה את פרשת פריצת-הדרך לבירת ארצך?".

זמן-מה אחרי כן הצטרפתי למסע-חוליות שערכה אחת מהיחידות המובחרות של חיל-הרגלים. אינה המקרה והמסע התנהל באותו איזור, בפרוזדור ירושלים. נסתקרנתי גם אני בכל מקום בו היו אנשי החוליה כורעים על ברכיהם להציץ במפה. הטרדתי אותם בשאלות. שעה שחצינו את הכביש בשער-הגיא, לא ידע איש מהם לספר לי בבירור על הקרבות שהתחוללו כאן. סיפורם של השיירות לירושלים ומבצע נחשון, אותו

סיפרתי להם בקצרה, היה זר להם כמעט לחלוטין.

מאז אותו לילה החל נושא זה טורד את מוחי. בכל תרגיל או כנס בו נטלתי חלק, ניסיתי בהתבא ובקול נמוך לשאול ולנסות לבחון עד היכן מגעת ידיעתם של החיילים בעברם ההיסטורי של המקומות בהם נערכים אימון-ניהם. מאוחר יותר פגשתי במספר רב של חיילים המשרתים במחנה "נתן", במחנה "שרגא" ובמחנות נוספים. איש מהם לא יכול היה ללמדני על שום מה ניתן למחנה (בו הם משרתים) "שם פרטי" זה או אחר. תשובות נבוכות ומגומגמות ניתנו עליידי "יחידי סגור לה". רוב השאלות קשורות היו במלחמת השחרור ובפעולות התגמול שקדמו למלחמת סיני. על היסטוריה עתיקה יותר, על קרבות יהושע או יהודה המכבי, חששתי לשאול. אין זה, חלילה, אומר שלא ידעו מי היה יהודה המכבי, אך לקשרו לאיזור לאטרונו כבר היה קשה להם.

בשעתו, כאשר עברנו את פרק הלימודים בבית-הספר לקצינים, דאגה מפקדת בית-הספר לחלק חוברות שהוצאו עליידי מפקדת קצין-חינוך-ראשי. חוברות אלו הכילו כמעט כל שאפשר ללמוד על אזורי הארץ. היסטוריה, גיאוגרפיה, ארכיאולוגיה, תורת החי והצומח וכיוצא באלה. לפני היציאה לתרגיל חייבים היו הצוערים ללמוד להרצות מתוך חוברות אלו על האיזור אליו היו עתידים להגיע. כל חניך חייב היה להיות מוכן להרצות כמורה בבית-הספר על אותו איזור. היה בכך רמז ברור: ברגע בו יוסמכו לקצונה ויצאו מכתלי בית-הספר — יקבלו יחידות לפקד עליהן; יהיה עליהם להעביר את החומר שלמדו לידיעת חייליהם. אפשר לומר באחד-ריות מלאה כי במקרה הטוב ביצעו עשרה אחוז מאותו מחזור את המוטל עליהם בשטח זה. גם "מעשר" צדיקים זה לא התמיד בעבור דת הקודש. לאחר שפגה התלהבות ראשונית של קבלת תפקיד, שכחו שיש נושא מחייב זה. מה שעזר להם להפסיק פעילות ברוכה זו היה חוסר דחף מתאים מצד מפקדי-הם ביחידות, אשר אף הם עברו שלב דומה בסדר הפיקוד ואף הם שכחו נושא זה. אמר בשעתו מי שאמר: "כל סנדלר במדינת ישראל עתיד להיות אקדמאי ברבות הימים". איני מאמין בנבואה זו. כשם שאיני מאמין כי כל חייל יהפוך להיסטוריון או לבקי גדול בידעת הארץ לאחר שישמע הרצאה זו או אחרת. בדבר אחד בטוח אני: חייל שישמע — ולו פעם אחת — על קשר שהיה לצבא יהודי במקום בו הוא שופך זעתו, יזכור זאת לשנים

רבות. לאימון האפור והמיגע יהיה ברגע זה, או אף בשעה מאוחרת יותר, טעם שונה. רבים מחילי צה"ל כיום אינם בקיאים בהיסטוריה היהודית העתיקה, ובזו הישראלית החדשה. החייל הצרפתי או הפולני בקיאים יותר בהיסטוריה של ארצם. לנו יש סיבות רבות ומספיקות בכדי לתרץ עובדה זו — ואין אנו עושים מספיק בכדי לשנות עובדות אלו. השגו של מפקד יחידה בכיבוש יעד או בניהול קרב-הגנה מספק אותו בדרך-כלל. אין איש החולק על כך, כי השג בנושאים אלה הוא החשוב שבהשגים. אך יש לזכור, כי משקע הנשמר לאורך ימים בנפשו של חייל, ההופך ברבות הימים לחייל מילואים, אינו נוצר רק מכיבושם של יעדים, או ממספר אין-סיפי של התחפרויות על גבעות צחיחות. חייל הנלחם בארץ זרה הופך ללוחם גרוע מזה הנלחם על אדמת ארצו. חייל שאינו מכיר היטב את נוף ארצו ואינו מושרש באדמתה, יהיה בהכרח חייל רע, לוחם גרוע. יתכן, כי במבט ראשון נראים משפטים אלה מלי-ציים מדי, אך מחשבון לטוח ארוך מסתבר (והסתבר), כי יש ומליצות הופכות אמת של מעשים.

חוברות ידיעת הארץ וההיסטוריה שהופצו עליידי מפקדת קצין-חינוך-ראשי, עומדות ככלי אין-חפץ בו במשרדי היחידות.

מפקדים מאמנים יחידותיהם במקומות שם לחמו ושוכחים לספר לחייליהם את עברם של המקומות.

חייל שלחם על מוצבי הכנרת בקרב נוקיב, יודע כבר את ההיסטוריה של האיזור על בשרו. חיילים שעדיין לא לחמו — חשוב שידעו אותה לא פחות ממקצועות החבלה והקליעה למטרה. יש בהם בדברים "חסרי ערך" אלה דבר — שאת חשבוננו עושים רק בדברי הימים.

סרן אלי לנראו